

УДК 636.5:637.614.4

П.С. ПРОКОПЕНКО, кандидат ветеринарних наук, доцент, Херсонський державний аграрний університет
E-mail: p.s.prokopenko20@gmail.com

Основні ветеринарно-санітарні вимоги до оцінювання якості птахівничої продукції

Анотація. *Продукти птахівництва широко використовуються населенням нашої країни. Щорічно збільшуються обсяги і географія експорту. Тому виробництво птахівничої продукції має базуватися на дотриманні високих стандартів їх якості і безпечності, що забезпечує проведення ветеринарно-санітарної експертизи. У статті розглянуто основні ветеринарно-санітарні вимоги до оцінювання якості птахівничої продукції. Дотримання основних положень нормативно-правових документів щодо проведення ветеринарно-санітарної експертизи продуктів птахівництва є основою допуску на ринок якісної і безпечної продукції. Саме якість і безпечність продукції нині є ключовим чинником нарощування пропозиції на внутрішньому ринку та виходу на світові продовольчі ринки в умовах існуючої конкуренції. Нині на державному рівні розглядають питання адаптації українського законодавства у сфері ветеринарно-санітарних заходів до вимог ЄС, здійснення заходів державного нагляду (контролю) підприємств. За зростаючої у світі тенденції до глобалізації продовольчих ринків питання невідповідностей в області стандартів може стати серйозною перепорою для міжнародної торгівлі. Вітчизняні товаровиробники зможуть конкурувати на світових продовольчих ринках лише завдяки виробництву продукції високої якості та впровадженню сучасних методів досліджень якості.*

Ключові слова: *продукція птахівництва, ветеринарно-санітарна експертиза, якість, безпечність*

Харчування є найважливішим фактором, який впливає на здоров'я людини. Безпека харчових продуктів є пріоритетним питанням сьогодення. З продуктами харчування до організму людини поступає до 70% чужорідних речовин хімічної і мікробіологічної природи.

Продукти птахівництва широко використовуються населенням нашої країни, оскільки характеризуються високими смаковими властивостями, поживною цінністю та є відносно недорогими. Так, за даними Державної служби статистики України (2018), споживання яєць на одну особу становить 273 шт. за рік, м'яса тварин

різних видів – 51,7 кг, з них м'яса птиці – 24,3 кг. Забезпечення надходження до споживачів якісної продукції є важливим завданням на всьому шляху її виробництва. Левова частка цієї роботи припадає на ветеринарних фахівців, які здійснюють заходи по підвищенню якості продукції тваринництва та несуть відповідальність за отримання доброякісних безпечних для людини харчових продуктів. Саме якість і безпечність продукції нині є ключовим чинником нарощування пропозиції на внутрішньому ринку та виходу на світові продовольчі ринки в умовах існуючої конкуренції (Кирилюк, 2013; Вербій та ін., 2012). За останні два роки Україна розширила географію експортних поставок продукції птахівництва – відкрито нові ринки 21 держави для експорту продуктів птахівництва. Упродовж 2019-2020 років очікується відкриття ринків 24 держав для експорту вітчизняних продуктів птахівництва. Нині на державному рівні розглядають питання адаптації українського законодавства у сфері санітарно-ветеринарних заходів до вимог ЄС, здійснення заходів державного нагляду (контролю) підприємств на виконання Закону України "Про державний контроль, що здійснюється з метою перевірки відповідності законодавству про безпечність та якість харчових продуктів і кормів, здоров'я та благополуччя тварин". За зростаючої у світі тенденції до глобалізації продовольчих ринків питання невідповідностей в області стандартів може стати серйозною перепорою для міжнародної торгівлі.

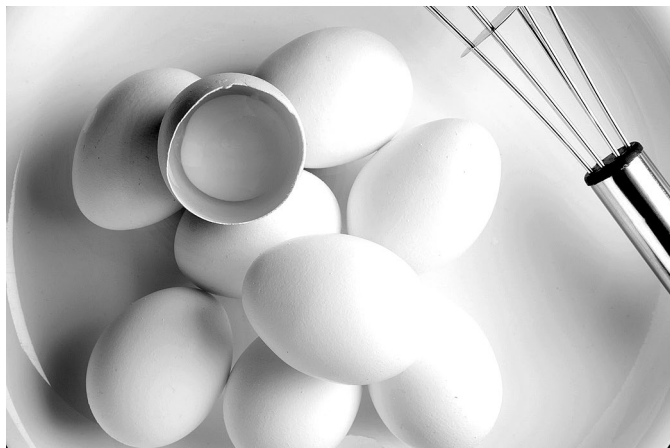
Метою наших досліджень було провести аналіз існуючих нормативно-правових документів щодо ветеринарно-санітарних вимог до оцінювання птахівничої продукції, які застосовуються у практиці роботи птахівничих підприємств і забезпечують якість продукції. Нами використані результати власних досліджень щодо роботи птахівничих підприємств, опрацьовані літературні джерела, нормативна документація птахівничої галузі за використання методів аналізу і синтезу.

Результати досліджень. Діяльність птахівничих підприємств регламентується низкою нормативно-правових актів, зокрема правового регулювання у сфері племінної роботи, державної підтримки суб'єктів ведення птахівництва, забезпечення якості та безпечності продукції птахівництва, ветеринарно-санітарного та протиепізоотичного спрямування щодо забезпечення боротьби й профілактики захворювань птиці. Дотримання норм технологічного проектування, рекомендацій щодо використання птиці певних порід і кросів, ветеринарно-санітарних правил для птахівничих господарств і вимог утримання птиці в особистих селянських господарствах є базою для отримання якісної продукції птахівництва, але поряд з цим важливим є й проведення оцінювання птахівничої продукції.

При проведенні контролю якості продукції всі методи можна розподілити на 3 групи: визначення безпечності продукції, визначення хімічного складу і харчової цінності, контроль якості та ідентифікація. Проведення ветеринарно-санітарної експертизи продукції надає можливість визначити основні показники якості і безпечності продукції.

При оцінюванні якості яєць застосовують "Правила ветеринарно-санітарної експертизи яєць свійської пти-

ці" (2001), які встановлюють ветеринарно-санітарні вимоги при виробництві, заготівлі, прийманні, зберіганні, транспортуванні й реалізації яєць свійської птиці, ветеринарно-санітарні норми якості і безпеки яєць, порядок проведення ветеринарно-санітарної експертизи, лабораторних досліджень, а також використання продукції, яка підлягає промисловій переробці та знезараженню. Існуючі правила розроблені відповідно до Законів України "Про ветеринарну медицину", "Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини", "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції", "Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення" та інших чинних нормативно-правових актів. У Правилах визначено загальні ветеринарно-санітарні вимоги, які поширюються на всі суб'єкти господарювання з виробництва яйцепродуктів; визначено, що реалізація, заготівля й використання яєць дозволені лише після проведення ветеринарно-санітарної експертизи. Господарство, де утримується птиця, має бути благополучним щодо туберкульозу, орнітозу, сальмонельозу тощо. Кожна партія яєць має супроводжуватись ветеринарним свідоцтвом або довідкою, що підтверджують благополуччя господарства щодо інфекційних захворювань, якість та безпеку продукції. У випадках неблагополуччя господарств щодо інфекційних захворювань керуються інструкціями із профілактики та боротьби з цими захворюваннями. Для визначення якості яєць проводять відбір проб з кожної партії, розмір яких залежить від її об'єму. За промислового виробництва яєць відбір проб і подальше їх дослідження в умовах лабораторій ветеринарної медицини відбувається не рідше 1 разу на місяць. Яйця відібраної проби підля-

гають візуальному огляду, овоскопуванню, визначають їх масу; за необхідності яйця розбивають та досліджують їх вміст. При проведенні досліджень яєць визначають їх відповідність за показниками якості і безпечності вимогам діючих стандартів (ДСТУ 5028:2008, 4656:2006) та нормативних документів (2003). У стандартах встановлено вимоги до показників якості дієтичних, столових, охолоджених яєць – наведено характеристики шкаралупи, білка, жовтка, повітряної камери, запаху яєць; зазначено допустимий рівень мікробіологічних показників (кількість МАФАМ, БГКП, патогенних мікроорганізмів (сальмонела), рівень показників, які визначають безпечність яєць – токсичні елементи, мікотоксини, гормональні препарати, антибіотики, пестициди та радіонукліди. При виробництві яєць в умовах присадибних господарств не допускається проведення їх миття або оброблення мийними засобами; за промислового виробництва яєць допустимим є їх обробка в умовах яйцескладу за наявності відповідного обладнання та подальшого направлення на промислову переробку. За закінчення терміну зберігання столових яєць їх направляють для виготовлення хлібобулочних виробів, переробляють на яєчний порошок або на кормову продукцію. Яйця з холодильника, які зберігалися не більше 90 діб, переробляють на яєчний порошок, а після закінчення терміну зберігання – на кормову продукцію. При виявленні харчових вад яєць (з пошкодженою шкаралупою, але без течі; зі стороннім, швидко зникаючим запахом; з “вилівком”; “малою плямою”; “присушкою”)

їх направляють на промислову переробку або повертають для власного використання. Яйця з вадю “тумак” знищуються на місці у присутності власника. Нехарчові яйця з іншими вадами знищують або направляють на переробку на кормове борошно, про що складають відповідний акт. Згідно діючих правил забороняється реалізація качиних і гусячих яєць на ринку, у торговій мережі, їх використання дозволено лише на хлібобулочних і кондитерських підприємствах за використання термічної обробки.

Правилами передзабійного ветеринарного огляду тварин і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса та м'ясних продуктів (2002) регламентовано ветеринарно-санітарні вимоги при прийманні, передзабійному огляді тварин (сільськогосподарських, домашніх, диких, у тому числі домашньої і дикої птиці), післязабійному огляді туш і органів, ветеринарно-санітарні норми якості і безпеки м'яса та м'ясопродуктів, порядок проведення ветеринарно-санітарної експертизи, лабораторних досліджень, а також використання продукції, яка підлягає знешкодженню. У правилах зазначено загальні вимоги щодо проведення передзабійного огляду сільськогосподарської птиці, проведення ветеринарно-санітарної експертизи тушок та інших продуктів забою, в ході якої повинні бути визначені якість та безпека продукції тваринного походження, що призначена для харчування людей, годівлі тварин і подальшої переробки, а також видані відповідні ветеринарні документи щодо подальшого їх використання. До забою на м'ясо допускають тільки здорових тварин із господарств благополучних щодо інфекційних захворювань. За узгодження з органами ветеринарного нагляду дозволено приймання хворої або підозрілої на захворювання птиці на птахопереробне підприємство за наявності санітарної бойні. Кожна партія птиці, що направляється на забій, повинна супроводжуватись ветеринарним свідоцтвом (довідкою). Обов'язковим є дотримання передзабійної голодної витримки впродовж 6-8 годин за вільного доступу до води. Птицю, що надійшла на забійне підприємство, після приймання направляють на забій. На забійних підприємствах з переробки птиці обладнують робочі місця – точки ветеринарно-санітарної експертизи тушок та інших продуктів забою – для огляду внутрішніх органів і тушок, видалених внутрішніх органів та фінальне (перед ділянкою клеймування, пакування тушок). За наявності патолого-анатомічних змін у тушці або органах, характерних для інфекційних, інвазійних або незаразних хвороб, тушку разом із внутрішніми органами знімають з лінії для більш ретельного огляду, і в разі потреби – направляють у державну лабораторію ветеринарної медицини для дослідження. Тушки птиці зі змінами, що не потребують бракування всієї тушки: грудні нарости (нарости), крововиливи, переломи кісток ніг і крил, незначні ушкодження шкіри, що виникли в процесі технологічної обробки, дерматити на обмежених ділянках шкіри – пропускаються далі по лінії для проведення подальшого зачищення спеціалістами ветеринарної медицини. У встановленому порядку проводять лабораторні дослідження щодо визначення показників якості і

безпеки (рівень мікробіологічних показників (кількість МАФМ, БГКП, патогенних мікроорганізмів (сальмонела, лістерія), токсичних елементів, афлатоксину В1, гормональних препаратів, антибіотиків, пестицидів та радіонуклідів).

До реалізації на ринках допускають м'ясо і м'ясні продукти тільки від здорових тварин та птиці, які підлягають обов'язковій ветеринарно-санітарній експертизі. Тушки домашньої птиці і пернатої дичини допускають до огляду тільки в цілому вигляді й випатрані. Внутрішні органи, крім кишечника, повинні бути доставлені для огляду разом із тушкою. За результатами проведеної ветеринарно-санітарної експертизи спеціалісти надають дозвіл на використання м'яса птиці для харчування людей.

Дотримання високих стандартів якості і безпеки птахівничої продукції поряд з впровадженням сучасних методів досліджень якості (хромато-мас-спектрометричного визначення наявності антибіотиків в продукції, визначення ентеротоксинів, наночастинок у харчових продуктах, ДНК-аналізу яєць та м'яса з метою визначення видової належності та фальсифікації продуктів тощо (Красюков, 2013) є основою для розширення її ринків збуту.

Висновки.

Дотримання основних положень нормативно-правових документів щодо проведення ветеринарно-санітарної експертизи продуктів птахівництва є основою допуску на ринок якісної і безпечної продукції. Сучасні світові тенденції до глобалізації продовольчих ринків потребують адаптації вітчизняних стандартів до міжнародних нормативно-правових актів. Вітчизняна продукція зможе бути представлена на світових продовольчих ринках лише завдяки її високій якості.

У перспективі подальших досліджень передбачено вивчення питань підвищення конкурентоспроможності продукції птахівництва і напрямів регулювання якості і безпеки продукції птахівництва в Україні. ■

П. С. ПРОКОПЕНКО

Основные ветеринарно-санитарные требования

при оценке качества птицеводческой продукции

Аннотация. *Продукты птицеводства широко используются населением нашей страны. С каждым годом объемы и география экспорта увеличиваются и расширяются. Поэтому производство птицеводческой продукции должно базироваться на соблюдении высоких стандартов их качества и безопасности, что обеспечивает проведение ветеринарно-санитарной экспертизы. В статье рассмотрены основные ветеринарно-санитарные требования при оценке качества птицеводческой продукции. Соблюдение основных положений нормативно-правовых документов проведения ветеринарно-санитарной экспертизы продуктов птицеводства является основой допуска на рынок качественной и безопасной продукции. Именно качество и безопасность продукции сейчас являются ключевым фактором увеличения предложений на внутреннем рынке и выхода на мировые продовольственные рынки в условиях действующей конкуренции. Сегодня на государственном уровне рассматривают вопросы адаптации украинского законодательства в сфере ветеринарно-санитарных мероприятий к требованиям ЕС, проведения мероприятий государственного надзора (контроля) предприятий. При увеличении мировой тенденции глобализации продовольственных рынков вопросы несоответствия в области стандартов могут стать серьезным препятствием для международной торговли. Отечественные производители смогут конкурировать на мировых продовольственных рынках только благодаря производству продукции высокого качества и внедрению современных методов исследований качества.*

Ключевые слова: *продукция птицеводства, ветеринарно-санитарная экспертиза, качество, безопасность*

P. S. PROKOPENKO, Candidate of Veterinary Sciences, Senior Researcher, Kherson State Agrarian University
E-mail: p.s.prokopenko20@gmail.com

Basic veterinary and sanitary requirements for the evaluation of the quality of poultry products

Abstract. Poultry products are widely used by the population of our country. The volume and geography of exports are increasing annually. Therefore, the production of poultry products should be based on the high standards of their quality and safety, which ensures the conduct of veterinary and sanitary examination. The article deals with the basic veterinary and sanitary requirements for the evaluation of the quality of poultry products. Compliance with the basic provisions of the regulatory documents regarding the conduct of the veterinary and sanitary examination of poultry products is the basis of admission to the market for quality and safe poultry production. It is the quality and safety of products nowadays a key factor in increasing the supply on the domestic market and the

world food markets in the current competitive environment. Currently, at the state level, the issues of adaptation of Ukrainian legislation in the sphere of sanitary and veterinary measures to the requirements of the EU, implementation of measures of state supervision (control) of enterprises are considered. The growing global trend towards globalization of food markets, the issue of standard discrepancies can be a serious obstacle to international trade. Domestic commodity producers will be able to compete on the world food markets only through the production of high quality products and the introduction of modern methods of quality research.

Key words: poultry production, veterinary and sanitary examination, quality, safety

Література

- Баланси** та споживання основних продуктів харчування населенням України. Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 59 с.
- Вербій В. П., Прокопенко П. С., Пономаренко Н. П.** Забезпечення якості птахівничої продукції як основа успішної діяльності підприємства // Сучасне птахівництво. 2012. № 10. С. 11-13.
- ДСТУ 5028:2008.** Яйця курячі харчові. Технічні умови: затв. наказом Держстандарту України від 12 червня 2008 р. № 192. К.: Держспоживстандарт України, 2008. 27 с.
- ДСТУ 4656:2006.** Яйця перепелині харчові та інкубаційні. Технічні умови: затв. наказом Держстандарту України від 1 серпня 2006 р. № 227. К.: Держспоживстандарт України, 2007. 15 с.
- Кирилюк О. Ф.** Державне регулювання якості і безпечності продукції птахівництва в умовах глобалізації продовольчих ринків. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2013. Вип. 3. С. 61-68.
- Красюков Ю. Н.** Яичные продукты: показатели качества и методы контроля // Птица и птицепродукты. 2013. № 4. С. 34-36.
- Обов'язковий** мінімальний перелік досліджень сировини, продукції тваринного та рослинного походження, комбікормової сировини, комбікормів, вітамінних препаратів та ін., які слід проводити в державних лабораторіях ветеринарної медицини і за результатами яких видається ветеринарне свідоцтво (ф-2), затверджений наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 18.11.2003 № 87 [Електронний ресурс]. 2003. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0761-98>. (дата звернення: 23.10.2018).
- Правила** ветеринарно-санітарної експертизи яєць свійської птиці [Електронний ресурс]. 2001. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0850-01>. (дата звернення: 23.10.2018).
- Про затвердження** Правил передзубийного ветеринарного огляду тварин і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса та м'ясних продуктів. 2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0524-02>. (дата звернення: 28.10.2018).

Reference

- (2018).** Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naselenniam Ukrainy. Statystychnyi zbirnyk. [Balance and consumption of basic food products by the population of Ukraine. Statistical Collection]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. 2018. 59 s. [in Ukrainian].
- Verbii, V. P., Prokopenko, P. S., Ponomarenko, N. P.** (2012). Zabezpechennia yakosti ptakhivnychoi produktsii yak osnova uspishnoi diialnosti pidpriemstva [Ensuring the quality of poultry products as the basis for successful enterprise activity]. Suchasne ptakhivnytstvo [Modern poultry]. 10. 11-13. [in Ukrainian].
- (2008).** DSTU 5028:2008. Yaitsia kuriachi kharchovi. Tekhnichni umovy [Eggs Chicken Food. Specifications]. Kyiv. Derzhspozhyvstandart Ukrainy. 27 s. [in Ukrainian].
- (2007).** DSTU 4656:2006. Yaitsia perepelyni kharchovi ta inkubatsiini. Tekhnichni umovy [Eggs quail food and incubation. Specifications]. Kyiv. Derzhspozhyvstandart Ukrainy. 15 s. [in Ukrainian].
- Kyryliuk, O. F.** (2013). Derzhavne rehuliuвання yakosti i bezpechnosti produktsii ptakhivnytstva v umovakh hlobalizatsii prodovolchlykh rynkiv [State regulation of quality and safety of poultry products in the conditions of globalization of food markets]. Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomor'ia. 3. 61-68. [in Ukrainian].
- Krasiukov, Yu. N.** (2013). Yachnye produkty: pokazateli kachestva i metody kontrolya [Egg products: quality indicators and control methods]. Pitysa i ptytseproduktu. 4. 34-36. [in Russian].
- (2003).** Oboviazkovyi minimalnyi perelik doslidzhen syrovyny, produktsii tvarynnoho ta roslynnoho pokhodzhennia, kombikormovoi syrovyny, kombikormiv, vitaminnykh preparativ ta in., yaki slid provodyty v derzhavnykh laboratoriiakh veterynarnoi medytsyny i za rezultatamy yakykh vydaetsia veterynarne svidotstvo (f-2), zatverdzhenyi nakazom Derzhavnoho departamentu veterynarnoi medytsyny Ministerstva ahrarnoi polityky Ukrainy vid 18.11.2003 № 87 [Mandatory minimum list of researches of raw materials, products of animal and vegetable origin, feed materials, mixed fodders, vitamin preparations, etc., which should be carried out in state laboratories of veterinary medicine and the results of which are issued veterinary certificate (f-2), approved by order of the State Department of Veterinary Ministry of Agrarian Policy of Ukraine dated November 18, 2003 No. 87]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0761-98> (data zvernennia: 23.10.2018). [in Ukrainian].
- (2001).** Pravyla veterynarno-sanitarnoi ekspertyzy yaiets sviiskoi ptytsi [Rules of veterinary and sanitary examination of poultry eggs]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0850-01>. (data zvernennia: 23.10.2018). [in Ukrainian].
- (2002).** Pro zatverdzhennia Pravyi peredzubiinoho veterynarnoho ohliadu tvaryn i veterynarno-sanitarnoi ekspertyzy miasta ta miasnykh produktiv [On approval of the rules of pre-slaughter veterinary inspection of animals and veterinary and sanitary examination of meat and meat products] – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0524-02>. (data zvernennia: 28.10.2018). [in Ukrainian].